

УДК 343.432

[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-10\(24\)-322-334](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-10(24)-322-334)

Політова Анна Сергіївна кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри права, Маріупольський державний університет, вул. Преображенського, 6, м. Київ, 03037, тел.: (050) 871-58-65, <https://orcid.org/0000-0002-7351-7110>

СТАН НАУКОВОЇ РОЗРОБКИ ПРОБЛЕМ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА СТАТТЕЮ 146-1 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Анотація. 12 липня 2018 року КК України доповнено статтею 146-1 «Насильницьке зникнення» (набрала чинності 2 серпня 2018 року). Відзначено, що як будь-яке дослідження, що становить науковий інтерес та має певні недоліки у практиці застосування закону України про кримінальну відповідальність, необхідно розпочати з аналізу напрямів та результатів проведених досліджень, сформулювати певне уявлення щодо наукової розробки цієї проблеми. Саме тому, статтю присвячено стану наукової розробки проблем кримінальної відповідальності за статтею 146-1 Кримінального кодексу України.

Метою статті є аналіз, систематизація й узагальнення підходів та пропозицій стосовно кримінальної відповідальності за насильницьке зникнення, та виділення тих думок і пропозицій науковців, які не втратили своєї актуальності та потребують подальшої наукової розробки.

Зроблено висновок, що аналіз затверджених тем дисертаційних досліджень з юридичних наук за 2012-2021 рр. показав, що затверджено три теми, присвячені кримінальній відповідальності за насильницьке зникнення. Дисертаційні дослідження здобувачами не захищено.

Звернута увага, що окремі наукові доробки з проблеми кримінальної відповідальності за насильницьке зникнення присвячено імплементації відповідних положень міжнародних договорів у національне законодавство, порівняльному аналізу законодавству зарубіжних країн щодо відповідальності за насильницьке зникнення та відмежування його від торгівлі людьми та незаконного позбавлення волі. Зроблені авторами висновки вказують на необхідність проведення такої кваліфікаційної наукової праці, що сприятиме не тільки правозастосовній діяльності, а й корисним у розширенні кругозору науково-дослідній роботі.

Ключові слова: насильницьке зникнення, міжнародно-правовий акт, кримінальна відповідальність, незаконне позбавлення волі.

Politova Anna Serhiivna Candidate of Legal Sciences, Associate Professor, Associate Professor of Law Department, Mariupol State University, 03037, Kyiv, Preobrazhenskogo St., 6, tel.: (050) 871-58-65, <https://orcid.org/0000-0002-7351-7110>

STATE OF SCIENTIFIC DEVELOPMENT OF PROBLEMS OF CRIMINAL RESPONSIBILITY OF ARTICLE 146-1 OF CRIMINAL CODE OF UKRAINE

Abstract. Criminal code of Ukraine has been supplemented with Article 146-1 “Enforced disappearance” on July 2nd, 2018 (entered into force on August 2nd, 2018). It has been noted that, like any research that of scientific interest and has certain shortcomings in practice of application of the legislation on criminal responsibility of Ukraine in this part, it is necessary to define the directions and results of the conducted studies, form a certain idea on the scientific development of this problem. That’s why this article is concerning on the state of scientific development of problems of criminal responsibility of Article 146-1 of Criminal code of Ukraine.

The aim of this article is to analyze, systemize and generalize the approaches and suggestions regarding criminal responsibility for enforced disappearance and to select those points of view and proposals of scientists that have not lost their relevance and require further scientific development.

It has been concluded that the analysis of the topics of dissertations in legal studies approved in 2012-2021 demonstrates that three topics devoted to issues of criminal responsibility for enforced disappearance have been among them. So far these dissertations have not been publically defended by researchers.

An attention has been paid to the fact that certain scientific works on the problem of criminal responsibility for enforced disappearance have been devoted to the implementation of relevant provisions of international treaties into national legislation, to the comparative analysis of foreign countries’ legislation on criminal responsibility for enforced disappearance and its distinguishing from human trafficking and from illegal deprivation of liberty. The conclusions been drawn by the authors indicate the need of conducting such qualifying scientific research which will contribute not only to law enforcement, but to broadening of scientific and research work’s horizon.

Keywords: enforced disappearance, international legal act, criminal responsibility, illegal deprivation of freedom.

Постановка проблеми. 14 серпня 2015 року Україна приєдналась до Міжнародної конвенції про захист осіб від насильницьких зникнень (далі – Конвенція) від 20 грудня 2006 року. У ст. 2 Конвенції визначено насильницьке зникнення як арешт, затримання, викрадення чи позбавлення волі в будь-якій іншій формі представниками держави чи особами або групами осіб, які діють

з дозволу, за підтримки чи за згодою держави, при подальшій відмові визнати факт позбавлення волі або приховування даних про долю чи місцезнаходження зниклої особи, унаслідок чого цю особу залишено без захисту закону. Також ст. 4 Конвенції покладає на держави-учасниці вжити відповідних заходів для того, щоб насильницьке зникнення кваліфікувалося як правопорушення в її кримінальному праві.

12 липня 2018 року КК України доповнено статтею 146-1 «Насильницьке зникнення» (набрала чинності 2 серпня 2018 року). Разом з тим, як будь-яке дослідження, що становить науковий інтерес та має певні недоліки у практиці застосування закону України про кримінальну відповідальність, на нашу думку, необхідно розпочати з аналізу напрямів та результатів проведених досліджень, сформувані певне уявлення щодо наукової розробки проблем кримінальної відповідальності за насильницьке зникнення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відзначимо, що комплексному дослідженню питань кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення (злочини) проти волі, честі та гідності особи присвячено дисертаційні дослідження таких науковців, як А. Андрушка, В. Бортника, О. Наумової, А. Орлеана, В. Підгородинського, А. Політової, О. Субботенко. Разом з тим, комплексного дослідження особливостей кримінальної відповідальності за насильницьке зникнення на рівні дисертаційного дослідження не проведено. Проте, окремі наукові публікації присвячено саме дискусійним питанням кримінальної відповідальності за насильницьке зникнення.

Саме тому, **метою статті** є аналіз, систематизація і узагальнення підходів та пропозицій стосовно кримінальної відповідальності за насильницьке зникнення, та виділення тих думок і пропозицій науковців, які не втратили своєї актуальності та потребують подальшої наукової розробки.

Виклад основного матеріалу. Вважаємо, що будь-яке дослідження стану наукової розробки, варто розпочати з аналізу затверджених тем дисертаційних досліджень з юридичних наук за 2012-2021 рр. На підставі проведеного аналізу затверджених тем можна виділити такі кваліфікаційні праці, присвячені кримінальній відповідальності за насильницьке зникнення та наукові публікації дослідників, які представлено у Таблиці 1.

Таблиця 1.

**Аналіз затверджених тем дисертаційних досліджень та результатів
досліджень за 2012-2021 рр.**

№ з/п	Тема дисертаційного дослідження	Виконавець	Основні положення, винесені на захист або відображені у наукових публікаціях
2018			
1.	Початковий етап розслідування насильницького зникнення, незаконного позбавлення волі або викрадення людини	Кисько А.І.	Захищено дисертаційне дослідження за темою «Проблеми доказування ознак організованості злочинної групи на досудовому розслідуванні» (2020 р.).
2.	Методика розслідування насильницького зникнення людини	Войтович Є.М.	<p>У монографії відзначено, що насильницьке зникнення становить одне з найбільш жорстоких порушень прав людини. Такі прояви є особливо поширеним явищем в державах, в яких відбуваються внутрішні конфлікти. Міжнародна конвенція про захист усіх осіб від насильницьких зникнень 2006 р. стала першим міжнародно-правовим зобов'язальним актом, в якому гарантується абсолютне право людини не піддаватися насильницьким зникненням. Актуальність даної теми підкреслюється і приєднанням України до цієї Конвенції у 2015 році, а отже і необхідністю внесення ряду змін до національного законодавства з метою запобігання практиці насильницького зникнення, яка характеризується поширеним та системним характером на території України [1, с. 148].</p> <p>Також у дисертаційному дослідженні вперше:</p> <ul style="list-style-type: none"> - розроблено наукові основи комплексної криміналістичної методики розслідування насильницького зникнення людини в умовах кримінального процесуального законодавства, міжнародної правової допомоги під час проведення процесуальних дій, зокрема з використанням допомоги Комітету з насильницьких зникнень, міжнародних організацій поліцейського співробітництва, іноземних правоохоронних органів і неурядових інституцій, а також структуру криміналістичної характеристики, до якої включено такі елементи: спосіб вчинення кримінального правопорушення, у поєднанні зі способами готування і приховування вчинення насильницького зникнення; обстановку вчинення – місце, час, умови та інші обставини, що є типовими для вчинення кримінального правопорушення цієї категорії; слідова картина вчиненого кримінального правопорушення або типові матеріальні сліди кримінального правопорушення та механізм їх утворення; особа злочинця (представник держави), особа потерпілого;

			<p>- розроблено алгоритм першочергових заходів, що здійснюють уповноважені підрозділи Національної поліції в разі надходження інформації про насильницьке зникнення людини, які об'єднано в блоки: з'ясування обставин насильницького зникнення; внесення відомостей до ЄРДР; організація діяльності підрозділів Національної поліції, взаємодія з іншими правоохоронними та державними органами, громадськістю; використання й автоматизованих інформаційних систем; проведення СРД, НСРД та ОРЗ;</p> <p>- визначено типові слідчі ситуації, які виникають на момент унесення відомостей про насильницьке зникнення людини до ЄРДР: 1) наявні ознаки насильницького зникнення людини і злочинці залишаються невідомими; 2) наявні ознаки насильницького зникнення людини, викрадений звільнений, проте злочинці залишаються невідомими; 3) наявні ознаки насильницького зникнення людини і є відомості про злочинців [2, с. 20-21].</p>
2019			
1.	Кримінальна відповідальність за насильницьке зникнення	Якименко І.В.	У тезах проаналізовано становлення міжнародно-правового регулювання насильницького зникнення як злочину [3, с. 149-152].
2.	Кримінальна відповідальність за насильницьке зникнення	Ромашкін С.І.	<p>У наукових публікаціях відзначено:</p> <p>- говорячи про загальне визначення поняття «насильницьке зникнення», яке об'єднує вищезазначені міжнародно-правові документи, варто виокремити чотири ключові елементи насильницького зникнення: позбавлення свободи особи проти волі людини, причетність представників держави або згоду держави (пряма чи опосередкована), відсутність інформації та відмова надати будь яку інформацію про місце перебування та долю зниклої особи, особа повинна бути позбавлена захисту закону [4, с. 333];</p> <p>- дискусії з приводу розміщення статті 146-1 ККУ у розділах III чи XX Особливої частини ККУ тривають з моменту її доповнення згідно із Законом № 2505-VIII від 12.07.2018, а питання визначення родового об'єкту кримінального правопорушення – насильницького зникнення залишається відкритим, оскільки від цього залежить правильна правова кваліфікації діяння, а також правильне правозастосування кримінальної норми. Аналізуючи статтю 146-1 «Насильницьке зникнення» Кримінального кодексу України, а також інші норми національного та міжнародного законодавства, розуміємо, що існує необхідність врегулювання певних прогалин в національному законодавстві для того, щоб передбачити ефективний та дієвий захист осіб від насильницького зникнення на території України [5, с. 109-110].</p>

3.	Кримінально-правова характеристика насильницького зникнення	Денісюк О.В.	<p>У наукових статтях зроблено наступні висновки:</p> <ul style="list-style-type: none"> - підбиваючи підсумки проведеного дослідження особливостей імплементації положень міжнародного права про насильницьке зникнення у кримінальне законодавство деяких іноземних держав, слід виокремити серед них такі позитивні напрацювання: <ol style="list-style-type: none"> 1. Включення до визначення цього злочину наступних трьох складових елементів: <ol style="list-style-type: none"> а) позбавлення жертви свободи; б) залучення державних посадових осіб (принаймні опосередковано, шляхом мовчазної згоди); в) відмова визнати факт позбавлення свободи та повідомити про долю і місцезнаходження потерпілої особи. 2. Посилання на «позбавлення жертви захисту закону» як на наслідок вчинення інших складових елементів цього злочину. 3. Визначення насильницького зникнення як триваючого злочину. 4. Призначення покарання, що адекватно відображає тяжкість насильницького зникнення (незалежно від того, кваліфікується воно як злочин проти людяності чи ні). 5. Обов'язкове передбачення обставин вчинення цього злочину, які пом'якшують або обтяжують покарання. <p>Законодавче закріплення зазначеного дозволить сформулювати дієву основу для ефективної кримінально-правової протидії актам насильницького зникнення. При цьому, зважаючи на постійні зміни, зумовлені динамічним характером кримінального законодавства будь-якої держави, подальший їх аналіз та урахування досвіду закордонного правозастосування дозволить виокремити позитивні напрацювання, застосування яких в Україні дозволить покращити правове регулювання відповідальності за насильницьке зникнення [6, с. 122];</p> <ul style="list-style-type: none"> - міжнародним співтовариством були ухвалені дієві спеціалізовані договори, що містять різноманітні зобов'язання держав щодо протидії насильницькому зникненню, припинення безкарності таких виявів та притягнення осіб, винних у цих злочинах, до відповідальності, а також щодо надання жертвам цих злочинів ефективних засобів правового захисту та відшкодування шкоди [7, с. 209].
----	---	--------------	--

4.	Доказування у кримінальних провадженнях про насильницьке зникнення (<i>уточнення теми</i>)	Єрошкін М.В.	У дисертації досліджено теоретичні та прикладні аспекти доказування у кримінальних провадженнях про насильницьке зникнення. З'ясовано сучасний стан наукових досліджень з піднятої проблематики, а також розкрито поняття та значення доказування у вказаній категорії кримінальних проваджень. Надано характеристику правових норм, які регулюють мету і межі доказування, з урахуванням особливостей кримінальних проваджень про насильницьке зникнення. Визначено підстави та процесуальний порядок початку кримінального провадження про насильницьке зникнення. Акцентовано увагу на необхідності вдосконалення чинної моделі кримінальної процесуальної регламентації в частині підстав та процесуального порядку початку кримінального провадження про насильницьке зникнення. Виокремлено та охарактеризовано обставини, що підлягають доказуванню у кримінальних провадженнях цієї категорії злочинів. Запропоновано практичні рекомендації щодо встановлення обставин, що підлягають доказуванню в кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування. Надано характеристику слідчим (розшуковим) діям як засобам збирання доказів і розкрито порядок проведення негласних слідчих (розшукових) дій під час розслідування насильницьких зникнень. Запропоновано науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації по вдосконаленню чинного кримінального процесуального законодавства України в контексті предмета дослідження [8].
2021			
1.	Кримінальна відповідальність за насильницьке зникнення в Україні	Онишкевич І.А.	У науковій статті зроблено висновок, що насильницькі зникнення широко визнаються серйозним порушенням прав людини. Це твердження підтверджується спеціальними (Римський статут Міжнародного кримінального суду, Міжнародна конвенція про захист усіх осіб від насильницьких зникнень) і регіональними документами з прав людини, а також прецедентним правом різних міжнародних правозахисних органів. Незважаючи на те, що його визначення має деякі відмінності (наявність політичних організацій, осіб або груп осіб серед суб'єктів вчинення злочину, ознака тривалого залишення особи без захисту закону) в різних документах, існує загальна згода щодо його природи, небезпеки та необхідності боротьби з ним і допомоги жертвам. На підставі проведеного аналізу кримінального законодавства низки країн, які у свій певний історичний період розвитку стали «жертвами» практики застосування насильницьких зникнень, із Міжнародною конвенцією про захист усіх осіб від насильницьких зникнень та Римським статутом Міжнародного кримінального суду можна сформулювати певні висновки:

		<p>- більшість із досліджуваних країн не закріплюють у своєму кримінальному законодавстві насильницьке зникнення як злочин;</p> <p>- держави, які визнали насильницьке зникнення як злочин за основу беруть визначення, яке вказане у статті 7.2. і Римського статуту Міжнародного кримінального суду, тобто під охорону кримінального закону поставлені суспільні відносини щодо забезпечення безпеки людства. Такі обставини вказують на відсутність захисту з боку держави відносно осіб, яка стали жертвами насильницького зникнення, яке було здійснено без ознаки «широкого чи систематичного нападу вчиненого відносно будь-якого цивільного населення»;</p> <p>- закріплення в межах кримінального закону відбувається у таких формах: перенесення у законодавство із збереженням усіх ознак (Азербайджанська Республіка, Республіка Боснія і Герцоговина), закріплення злочину без розкриття його ознак (Республіка Сербія, Румунія), часткове закріплення із видозміненням складу (Республіка Хорватія, Республіка Чорногорія).</p> <p>Для забезпечення належного захисту всіх осіб від насильницьких зникнень, забезпечення єдності правового регулювання, подальшого його удосконалення, видається, що необхідними є гармонізація національного законодавства із нормами міжнародного права та його розвиток з огляду на специфіку ситуації в державі [9, с. 208].</p>
--	--	--

Проте, аналіз наукової літератури, свідчить також про те, що питання кримінальної відповідальності за насильницьке зникнення ставало предметом також й інших вчених-криміналістів. Так, зокрема, О.М. Наумова, аналізуючи необхідність встановлення кримінальної відповідальності за насильницьке зникнення особи як злочину, що посягає на особисту свободу людини, ураховуючи вимоги Міжнародної конвенції про захист усіх осіб від насильницьких зникнень, Конвенції Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми відзначає, що у випадку прийняття зазначеної заяви до розгляду по суті цим міжнародним судовим органом буде надана оцінка щодо кваліфікації випадків насильницького зникнення осіб на невідконтрольних органам влади України територіях окремих районів Донецької та Луганської областей як злочину проти людяності з урахуванням ознак широко поширеності та систематичності застосування такої практики [10, с. 167-168].

А.В. Авраменко досліджуючи відмінність торгівлі людьми від незаконного позбавлення волі або викрадення людини та насильницького

зникнення, відзначає, що основною ознакою, за якою слід розмежовувати злочини, передбачені ст. 146-1 та ст.ст. 146, 149 КК України є ознака спеціального суб'єкта злочину (представник держави та представник іноземної держави). Також вчений робить висновок, що для розмежування торгівлі людьми із суміжними складами злочинів необхідно враховувати всі без винятку об'єктивні та суб'єктивні ознаки складу злочину та враховувати це під час кримінально-правової кваліфікації [11, с. 124].

Цікавою є публікація В.В. Ліпіної, де досліджуються деякі проблеми кримінальної відповідальності за насильницьке зникнення. Автором зроблено висновок, що криміналізація насильницького зникнення була необхідна для протидії цьому особливо тяжкому прояву порушенню прав людини, адже інші положення кримінального законодавства не відображають комплексного характеру блага, проти якого спрямоване насильницьке зникнення. Специфічна юридична природа насильницького зникнення дозволяє розмежувати цей склад злочину із суміжними. Зокрема, це стосується наявності спеціально суб'єкта цього посягання та такої обов'язкової ознаки, як подальша відмова визнати факт арешту, затримання або позбавлення волі людини в будь-якій іншій формі або приховування даних про долю такої людини чи місце перебування. Однак імплементанова в українське законодавство норма має бути вдосконалена, зокрема варто закріпити у ст. 146-1 ККУ таку обтяжуючу відповідальність ознаку, як вчинення злочину за попередньою змовою групою осіб. Також доцільно встановити таку кваліфікуючу ознаку цього складу злочину, як смерть зниклої особи чи вчинення акту насильницького зникнення щодо категорій особливо вразливих осіб [12, с. 57].

Про певні недоліки ст. 146-1 КК України відзначає і О. Марін. Зокрема, вченим проаналізовано міжнародно-правову обумовленість появи цієї кримінально-правової заборони у КК України, її адекватність сучасним потребам протидії цьому явищу та дотримання умов імплементації положень міжнародно-правових актів у національне кримінальне законодавство. Йдеться про Римський статут Міжнародного кримінального суду та Конвенції ООН про захист усіх осіб від насильницьких зникнень. Виявлено потенційні складнощі у застосуванні цієї норми до суспільно-небезпечних діянь, випадки невинуватної конкуренції та колізії. Проаналізовано перспективи прийняття нових змін до КК України у частині імплементації норм міжнародного гуманітарного права та очікувані проблеми, які у зв'язку з цим можуть виникнути при оцінці протиправних посягань на свободу особи. Запропоновано варіанти запобігання реальним та потенційним загрозам у кримінально-правовій регламентації відповідальності за насильницьке зникнення [13, с. 122].

Окрім того, у своїх наукових працях А.В. Андрушко робить наступні висновки:

- порівняльний аналіз законодавства зарубіжних держав про кримінальну відповідальність за насильницьке зникнення засвідчив значне різноманіття підходів до криміналізації та пеналізації вказаного діяння. Пов'язано це, зокрема, з тим, що законодавці, котрі встановили відповідальність за аналізоване посягання, брали за основу визначення насильницького зникнення, яке міститься у різних міжнародно-правових актах (Міжнародній конвенції про захист усіх осіб від насильницьких зникнень та Римському статуті Міжнародного кримінального суду), які встановлюють різні стандарти криміналізації зазначеного діяння. Крім того, чимало законодавців, імплементуючи відповідні положення міжнародних договорів у національне законодавство, трансформували наведену у них дефініцію насильницького зникнення. Як видається, проаналізований досвід може знадобитися при удосконаленні вітчизняної кримінально-правової заборони, присвяченої відповідальності за розглядуване посягання. Зокрема, на серйозну увагу заслуговує віднесення переважною більшістю законодавців насильницького зникнення до злочинів проти міжнародного правопорядку, а не до посягань на особисту свободу [14, с. 317];

- доцільність існування окремої статті про відповідальність за насильницьке зникнення, звісно, є дискусійною. Зрозуміло, що приєднання України до Міжнародної конвенції про захист усіх осіб від насильницьких зникнень висуває перед Україною відповідні зобов'язання, зокрема необхідність вжиття заходів для того, щоб «насильницьке зникнення кваліфікувалося як правопорушення в її кримінальному праві» (ст. 4 Конвенції). Видається, дана ситуація певною мірою подібна до тієї, що мала місце при встановленні кримінальної відповідальності за захоплення заручників (це діяння також з'явилося в кримінальному законі завдяки імплементації положень конвенції – Міжнародної конвенції про боротьбу із захопленням заручників). Як відомо, захоплення заручників відрізняється від незаконного позбавлення волі або викрадення людини насамперед спеціальною метою (спонукання родичів затриманого, державної або іншої установи, підприємства чи організації, фізичної або службової особи до вчинення чи утримання від вчинення будь-якої дії як умови звільнення заручника) [15, с. 209].

Висновки. Підводячи підсумок, можна зробити наступні висновки:

1. Аналіз затверджених тем дисертаційних досліджень з юридичних наук за 2012-2021 рр. показав, що затверджено три теми, присвячені кримінальній відповідальності за насильницьке зникнення. Дисертаційні дослідження здобувачами не захищено.

2. Окремі наукові доробки з проблеми кримінальної відповідальності за насильницьке зникнення присвячено імплементації відповідних положень

міжнародних договорів у національне законодавство, порівняльному аналізу законодавству зарубіжних країн щодо відповідальності за насильницьке зникнення та відмежування його від торгівлі людьми та незаконного позбавлення волі. Зроблені авторами висновки вказують на необхідність проведення такої кваліфікаційної наукової праці, що сприятиме не тільки правозастосовній діяльності, а й корисним у розширенні кругозору науково-дослідній роботі.

Література:

1. Войтович Є.М., Тичина Д.М., Антошук А.О. Основи методики розслідування насильницького зникнення людини : монографія. Київ : 7БЦ, 2022. 176 с.
2. Войтович Є.М. Методика розслідування насильницького зникнення людини: доктор філософії : спец. 081-Право / Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2021. 276 с.
3. Якименко І.В. Становлення міжнародно-правового регулювання насильницького зникнення як злочину. International scientific and practical conference «*Legal science, legislation and law enforcement: traditions and new European approaches*»: conference proceedings, July 9-10, 2021. Wloclawek, Republic of Poland : «Baltija Publishing», 2021. P. 149-152.
4. Ромашкін С.І. Поняття «насильницьке зникнення»: міжнародний досвід. *Кримінальне право в умовах глобалізації суспільних процесів: традиції та новації* : матеріали міжнар. наук.-практ. круглого столу, м. Харків, 15 трав. 2020 р. / редкол.: В. Я. Тацій (голов. ред.), Л. М. Демидова (заст. голов. ред.), А. П. Гетьман та ін. Харків: Право, 2020. С. 330-334.
5. Ромашкін С.І. Визначення родового об'єкту кримінального правопорушення, передбаченого ст. 146 КК України. *Сучасна доктрина кримінального права в правовій системі України: поняття, джерела, значення, проблеми формування*: матеріали V міжнар. наук.-практ. круглого столу, м. Харків, 14 трав. 2021 р. / редкол.: Л. М. Демидова (голов. ред.), Н. В. Шульженко (заст. голов. ред.), О. С. Попович, Д. О. Куковинець ; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НапрН України та ін. Харків: Право, 2021. С. 106-110.
6. Денисюк О.В. Насильницьке зникнення за законодавством деяких іноземних держав: особливості визначення та відповідальності. *Juris Europensis Scientia*. 2021. Вип. 1. С. 118-122.
7. Денисюк О.В. Насильницьке зникнення: історія виникнення, міжнародно-правове регулювання заборони. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2020. № 6(35). С. 207-210.
8. Єрошкін М.В. Особливості доказування у кримінальних провадженнях про насильницьке зникнення: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Донец. юрид. ін-т МВС України. Маріуполь, 2021. 20 с.
9. Онишкевич І.А. Відповідальність за насильницьке зникнення у кримінальному законодавстві зарубіжних держав (через призму положень міжнародних договорів). *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 3. С. 204-209.
10. Наумова О.С. Кримінально-правова протидія злочинам проти волі особи (за статтями розділу III Особливої частини КК України): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2017. 245 с.
11. Авраменко О. В. Відмінність торгівлі людьми від незаконного позбавлення волі або викрадення людини та насильницького зникнення. *Актуальні питання протидії кіберзлочинності та торгівлі людьми* : збірник матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. (23 листоп. 2018 р., м. Харків) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Координатор проєктів ОБСЄ в Україні. Харків : ХНУВС, 2018. С. 122-124.

12. Ліпіна В.В. Про деякі проблеми кримінальної відповідальності за насильницьке зникнення. *Молодий вчений*. 2020. №4 (80). С. 55-58.

13. Марін О. Кримінальна відповідальність за насильницьке зникнення за кримінальним правом України. *Вісник Львівського університету*. Серія юридична. 2021. Вип. 72. С. 122-130.

14. Андрушко А.В. Порівняльний аналіз законодавства зарубіжних держав про кримінальну відповідальність за насильницьке зникнення. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 1. С. 308-319.

15. Андрушко А.В. Щодо кримінальної відповідальності за насильницьке зникнення. *Закарпатські правові читання*. Матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції (11-31 квітня 2019 р., м. Ужгород) / Ужгородський національний університет; За заг. ред. О.Я. Рогача, Я.В. Лазура, М.В. Савчина. Ужгород: РІК-У, 2019. С. 202-209.

References:

1. Voitovych, Y.M., Tychyna, D.M., Antoshchuk, A.O. (2022) *Osnovy metodyky rozsliduvannia nasylnytskoho znyknennia liudyny* [Basics of the methodology of investigation of enforced disappearance]. Kyiv: 7BTs [in Ukrainian].

2. Voitovych Y.M. (2021) *Metodyka rozsliduvannia nasylnytskoho znyknennia liudyny* [Methods of investigating the enforced disappearance of a person]. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

3. Yakymenko I.V. (2021) *Stanovlennia mizhnarodno-pravovoho rehuliuвання nasylnytskoho znyknennia yak zlochynu*. *International scientific and practical conference «Legal science, legislation and law enforcement: traditions and new European approaches» : conference proceedings* (pp.149-152) Wloclawek, Republic of Poland: «Baltija Publishing» [in Ukrainian].

4. Romashkin S.I. (2020) *Poniattia «nasylnytske znyknennia»: mizhnarodnyi dosvid. Kryminalne pravo v umovakh hlobalizatsii suspilnykh protsesiv: tradytsii ta novatsii : materialy mizhmar. nauk.-prakt. kruhloho stolu* (pp.330-334). Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].

5. Romashkin S.I. (2021) *Vyznachennia rodovoho obiektu kryminalnogo pravoporushennia, peredbachenoho st. 146 KK Ukrainy. Suchasna doktryna kryminalnogo prava v pravovii systemi Ukrainy: poniattia, dzherela, znachennia, problemy formuvannia : materialy V mizhmar. nauk.-prakt. kruhloho stolu* (pp.106-110). Kharkiv : Pravo [in Ukrainian].

6. Denysiuk O.V. (2021) *Nasylnytske znyknennia za zakonodavstvom deiakykh inozemnykh derzhav: osoblyvosti vyznachennia ta vidpovidalnosti* [Enforced disappearance according to domestic legislation of certain foreign states: features of definition and responsibility] *Juris Europensis Scientia – Juris Europensis Scientia*, 1, 118-122 [in Ukrainian].

7. Denysiuk O.V. (2020) *Nasylnytske znyknennia: istoriia vynyknennia, mizhnarodno-pravove rehuliuвання zaborony* [Enforced disappearance: history of origin, international legal regulation of the prohibition]. *Prykarpatskyi yurydychnyi visnyk – Subcarpathian Law Herald*, 6(35), 207-210 [in Ukrainian].

8. Yeroshkin M.V.(2021) *Osoblyvosti dokazuvannia u kryminalnykh provadzhenniakh pro nasylnytske znyknennia* [Specifics of proving in criminal proceedings on enforced disappearance]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Mariupol [in Ukrainian].

9. Onyshkevych I.A. (2022) *Vidpovidalnist za nasylnytske znyknennia u kryminalnomu zakonodavstvi zarubizhnykh derzhav (cherez pryzmu polozhen mizhnarodnykh dohovoriv)* [Responsibility for forced disappearance in the criminal legislation of foreign countries (through the prism of the provisions of international agreements)] *Analitychno-porivnialne pravoznavstvo – Analytical and Comparative Jurisprudence*, 2, 204-209.

10. Naymova O.S. (2017) *Kryminalno-pravova protydiia zlochynam proty voli osoby (za stattiamy Rozdilu III Osoblyvoi chastyny KK Ukrainy)* [Criminal Law combating crimes against liberty (under Articles Section III of the Criminal Code of Ukraine)]. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

11. Avramenko O.V. (2018) Vidminnost torhivli liudmy vid nezakonnoho pozbavlennia voli abo vykradennia liudyny ta nasylnytskoho znyknennia. *Aktualni pytannia protydii kiberzlochymosti ta torhivli liudmy : zbirnyk materialiv Vseukr. nauk.-prakt. konf.* (pp.122-124). Kharkiv : KhNUVS [in Ukrainian]
12. Lipina V.V. (2020) Pro deiaki problemy kryminalnoi vidpovidalnosti za nasylnytske znyknennia [The issue of criminal liability for enforced disappearance in the Ukrainian legislation]. *Molodyi vchenyi – Young Scientist*, 4 (80), 55-58 [in Ukrainian].
13. Marin O. (2021) Kryminalna vidpovidalnist za nasylnytske znyknennia za kryminalnym pravom Ukrainy [Criminal liability for enforced disappearance in criminal law of Ukraine]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia yurydychna – Visnyk of the Lviv University. Series Law*, 72, 122-130 [in Ukrainian].
14. Andrushko A.V. (2022) Porivnialnyi analiz zakonodavstva zarubizhnykh derzhav pro kryminalnu vidpovidalnist za nasylnytske znyknennia [Comparative analysis of the legislation of foreign countries on criminal liability for enforced disappearance]. *Analychno-porivnialne pravoznavstvo – Analytical and Comparative Jurisprudence*, 1, 308-319.
15. Andrushko A.V. (2019) Shchodo kryminalnoi vidpovidalnosti za nasylnytske znyknennia. *Zakarpatski pravovi chytannia. Materialy XI Mizhmarodnoi naukovo-praktychmoi konferentsii* (pp.202-209) Uzhhorod: RIK-U [in Ukrainian].